

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА

з навчальної дисципліни «Економічна безпека держави»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2020 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 16.09.2021 № 8/7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 23.09.2020 № 8

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол
від 14.09.2021 № 2

Розробник:

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук Парфентій Л.А.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету, кандидат економічних наук, доцент Кравченко О.В.
2. Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук Виганяйло С.М.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 6	26 Цивільна безпека 262 Правоохоронна діяльність перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс <u>3</u> Семестр <u>5</u> Види контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		
Лекції – <u>12</u> ;		
Семінарські заняття – <u>10</u> ;		
Практичні заняття – <u>8</u> ;		
Самостійна робота – <u>60</u> ;		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – набуття теоретичних та формування практичних навичок забезпечення економічної безпеки національної економіки й обґрунтування стратегічних пріоритетів створення безпекового економічного середовища.

Завдання:

- опанування базових знань щодо концептуальних засад забезпечення економічної безпеки держави;
- ознайомлення із загальними проблемами формування системи управління економічною безпекою держави;
- ознайомлення із стратегіями управління економічною безпекою держави;
- вивчення системи показників, яка найбільш оптимально характеризує складові економічної безпеки;
- виявлення стимулюючих або загрожуючих факторів;
- визначення напрямів мінімізації загроз економічній безпеці з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави;
- дослідження найважливіших складових елементів економічної безпеки держави;
- оволодіння практичними навичками щодо теоретичного дослідження складових економічної безпеки та ефективного управління ними в поточних умовах розвитку світової економіки.

Міждисциплінарні зв'язки:

Успішне вивчення дисципліни може бути після освоєння курсу наступних дисциплін: «Логіка», «Теорія держави та права», «Правові засади захисту інформації», «Протидія нелегальній міграції» та ін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні поняття економічної безпеки держави;
- показники оцінки стану економічної безпеки держави;
- види стратегій економічної безпеки;
- сучасні технології захисту людини, матеріальних цінностей і суспільних відносин від основних загроз економічній безпеці;
- концептуальні основи забезпечення економічної безпеки держави;
- складові елементи системи економічної безпеки держави;
- проблеми забезпечення економічної безпеки України;
- сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України.

вміти:

- здійснювати критичний та системний аналіз рівня економічної безпеки держави за різними її складовими;
- здійснювати аналіз і оцінку ризиків вчинення економічних злочинів, які впливають на стан економічної безпеки;
- самостійно збирати, критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати інформацію з метою визначення обґрунтованих напрямів і заходів із забезпечення належного рівня економічної безпеки держави;
- готувати рекомендації, пропозиції до проєктів зовнішньо- та внутрішньополітичних стратегій України, спрямованих на адекватну відповідь реальним та потенційним загрозам економічній безпеці України;
- на основі моніторингу та аналізу діяльності органів влади пропонувати організаційно-правові засоби підвищення ефективності діяльності управлінських структур, у тому числі сил забезпечення економічної безпеки;
- проводити оцінювання характеру та рівня загроз економічним інтересам України у зовнішньополітичній сфері;
- формулювати аргументовані висновки та рекомендації щодо організаційно-правових заходів підвищення ефективності діяльності органів державної влади у сфері забезпечення економічної безпеки у зовнішньополітичній сфері;
- приймати обґрунтовані рішення щодо визначення стратегічних цілей і завдань розвитку території, галузі на основі результатів системного аналізу соціально-економічного стану розвитку держави, застосовуючи методики визначення певних показників.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність		Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
	ЗК5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК8	Здатність приймати обґрунтовані рішення
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК4	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності
	СК5	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел
	СК6	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
	СК9	Здатність ефективно застосовувати сучасні техніку і технології захисту людини, матеріальних цінностей і суспільних відносин від проявів криміногенної обстановки та обґрунтовувати вибір засобів та систем захисту людини і суспільних відносин
	СК10	Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти
	СК11	Здатність до аналізу та оцінки ризиків що впливають на вчинення адміністративних правопорушень та кримінальних злочинів (проступків)
	СК18	Здатність забезпечувати кібербезпеку, економічну та інформаційну безпеку держави, об'єктів критичної інфраструктури

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА №1. «Сутність економічної безпеки»

Людство та безпека: історичний огляд. Економічна безпека людини: сутність і об'єкт.

Сутність загроз і небезпек економічній життєдіяльності суб'єктів суспільства. Економічна загроза. Економічна небезпека. Допорогова і післяпорогова економічна небезпека. Класифікація економічних загроз і небезпек: ознаки, види, склад.

Поняття економічної безпеки. Предмет економічної безпеки. Алгоритм здійснення економічної безпеки. Засоби захисту від економічної небезпеки.

Критерії та показники економічної небезпеки й безпеки та їх порогові значення. Принципи функціонування системи економічної безпеки.

ТЕМА №2. «Економічна безпека держави як складова національної безпеки»

Еволюція теоретичних концепцій економічної безпеки держави у системі забезпечення національних економічних інтересів.

Системоутворюючі складові економічної безпеки держави в сучасних умовах.

Загрози в економічній сфері: систематизація та характеристика впливу на стан національної безпеки.

ТЕМА №3. «Фінансова безпека як основна складова економічної безпеки держави»

Фінансова безпека: сутність і передумови формування. Значення та місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки. Організаційно-правові засади становлення та розвитку системи фінансової безпеки. Концепція, стратегія, політика і тактика забезпечення фінансової безпеки.

Фінанси, фінансові ресурси, фінансові резерви, фінансова система, фінансовий механізм, функції фінансів.

Фінансова безпека особистості, домогосподарства, підприємства, організації, установи, галузі господарського комплексу, підсистем національної економіки, регіону, держави, економічної системи на рівні світового господарства.

Бюджетна безпека, податкова складова фінансової безпеки, боргова безпека, монетарна безпека, інвестиційна безпека, банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору.

Фінансові органи державної влади, фінансовий контроль.

ТЕМА №4. «Характеристика основних складових економічної безпеки держави»

Сутність соціальної та демографічної безпеки та суміжних з ними категорій. Основні внутрішні соціальні небезпеки. Зовнішні соціальні небезпеки. Стратегія і тактика соціальної безпеки. Особливості забезпечення демографічної безпеки. Чинники демографічної безпеки. Загрози демографічній безпеці. Індикатори виміру демографічної безпеки.

Принципи зовнішньоекономічної безпеки. Характеристика безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Чинники та загрози зовнішньоекономічної безпеки. Індикатори визначення рівня зовнішньоекономічної безпеки.

Чинники та загрози енергетичній безпеці України. Індикатори енергетичної безпеки. Пріоритети забезпечення енергетичної безпеки України.

Сутність продовольчої безпеки та особливості її забезпечення. Характеристика позитивних та негативних чинників впливу на продовольчу безпеку України. Екзогенні та ендогенні чинники продовольчої безпеки України. Загрози продовольчій безпеці України. Індикатори продовольчої безпеки.

ТЕМА №5. «Сучасні проблеми та механізми забезпечення економічної безпеки України»

Економічна безпека в контексті державної економічної політики. Нормативно-правові засади економічної безпеки держави та напрями реформування законодавства.

Світовий досвід забезпечення економічної безпеки країни. Стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки України та механізм їх реалізації. Стратегія економічної безпеки України як визначальна складова механізму забезпечення її національної безпеки.

ТЕМА № 6. «Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки»

Види злочинів. Характеристика та ознаки злочинів, що вчиняються службовими особами. Характеристика та ознаки злочинів, які вчиняються шляхом незаконного використання підприємцем своїх прав або їх порушення. Злочини в кредитно-фінансовій та податковій сферах. Злочини, пов'язані з безпосередньою діяльністю на ринку, зокрема, щодо монополістичних дій та обмеження конкуренції. Злочини, пов'язані з незаконним одержанням і розголошенням відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №5							
Тема № 1: Сутність економічної безпеки	15	2	2	-	-	11	
Тема № 2: Економічна безпека держави як складова національної безпеки	15	2	2	-	-	11	
Тема № 3: Фінансова безпека як основна складова економічної безпеки держави	15	2	2	2	-	9	
Тема №4: Характеристика основних складових економічної безпеки держави	15	2	2	2	-	9	
Тема №5: Сучасні проблеми та механізми забезпечення економічної безпеки України	15	2	2	2	-	9	
Тема №6: Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки	15	2	-	2	-	11	
Всього за семестр №5:	90	12	10	8	-	60	Залік

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1: Сутність економічної безпеки		
1	Законспектувати питання «Сутність і засоби здійснення економічної безпеки»	O19; O21; Д35; Д48
2	Розробити презентацію на тему «Передумови та чинники зміцнення економічної безпеки»	O19; O21; Д35; Д36; Д39; Д41; Д43; Д48; Д52

Тема № 2: Економічна безпека держави як складова національної безпеки		
1	Законспектувати питання «Національні економічні інтереси України на світовому рівні»	O20; O21; O32; Д36; Д38; Д40; Д41; Д54
2	Розробити презентацію на тему «Вплив глобалізації на економічну безпеку України»	O20; O21; O24; O28; O32; Д36; Д40; Д41; Д46; Д51; Д52; Д53
Тема № 3: Фінансова безпека як основна складова економічної безпеки держави		
1	Законспектувати питання «Основні дефініції фінансів та фінансової безпеки»	H5; O27; O33; Д42; Д43; Д53; Д54
2	Розробити презентацію на тему «Фінансова безпека держави: проблеми забезпечення та напрями зміцнення»	H5; O27; O33; Д42; Д43; Д53; Д54
Тема №4: Характеристика основних складових економічної безпеки держави		
1	Законспектувати питання «Соціальна політика протидії падінню життєвого рівня населення»	H2; O30; O31; O34; Д37; Д55
2	Розробити презентацію на тему «Проблеми енергетичної безпеки України та шляхи їх вирішення»	O22; Д47; Д49; Д50
Тема №5: Сучасні проблеми та механізми забезпечення економічної безпеки України		
1	Законспектувати питання «Боротьба з кримінальною економікою»	H3; H4; H9; H14; O23; O28
2	Розробити презентацію на тему «Економічна небезпека падіння рівня та якості життя населення і руйнації генофонду країни»	H2; O30; O31; O34; Д37; Д55
Тема №6: Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки		
1	Законспектувати питання «Економічна інформація як об'єкт економічних злочинів та її класифікація»	H3; H4; H9; H14; O23; O28
2	Розробити презентацію на тему «Захист суб'єктів економічних відносин від шахрайства»	H3; H4; H9; H14; O23; O28

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Економічна безпека в системі національної безпеки.
2. Національні економічні інтереси та їх класифікація.
3. Критерії, індикатори економічної безпеки України.
4. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання, населення: проблема співвідношення.
5. Система забезпечення економічної безпеки.
6. Загрози економічній безпеці України, їх генеза та особливості розвитку.
7. Структурна перебудова економіки України та її економічна безпека, поняття структурної збалансованості національної економіки.
8. Розвиток підприємництва в Україні та його вплив на рівень економічної безпеки.
9. Інвестиції та інновації в системі економічної безпеки держави.
10. Технологічні пріоритети розвитку України та її економічна безпека.

11. Енергетична безпека України, проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу України в контексті економічної безпеки.
12. Продовольча безпека держави та пріоритети розвитку агропромислового комплексу України.
13. Формування інституційної системи українського суспільства та економічна безпека.
14. “Тіньова” економіка як загроза економічній безпеці держави, напрями та методи детінізації економіки України.
15. Грошово-кредитна політика в забезпеченні економічної безпеки країни.
16. Стабільність національної валюти в контексті економічної безпеки держави.
17. Державний бюджет в контексті економічної безпеки.
18. Податкова політика України, її вплив на економічну безпеку держави і суб’єктів господарювання.
19. Глобалізація як фактор економічної безпеки.
20. Прямі іноземні інвестиції як чинник впливу на економічну безпеку.
21. Зовнішня торгівля України та її вплив на економічну безпеку.
22. Вступ України до СОТ в контексті економічної безпеки держави.
23. Геоекономічний потенціал та орієнтири стратегічного розвитку України.
24. Економічна безпека особи: чинники, критерії, загрози.
25. Пріоритети державної соціальної політики в контексті забезпечення економічної безпеки України.
26. Поняття людського капіталу та політика його розвитку.
27. Політика забезпечення економічної безпеки в системі державної політики, пріоритети стратегії забезпечення економічної безпеки України.
28. Місце економічної безпеки регіону в системі забезпечення національної економічної безпеки.
29. Основні індикатори економічної безпеки регіону.
30. Закордонний досвід забезпечення економічної безпеки регіону.

5.1.2. Теми курсових робіт – не передбачено навчальним планом

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Сутність та характерні особливості економічної безпеки держави.
2. Стан забезпечення економічної безпеки держави в Україні.
3. Історія розвитку категорії "безпека".
4. Взаємозв’язок безпеки особи, суспільства, держави.
5. Сутність та класифікація загроз економічній безпеці держави.
6. Внутрішні загрози економічній безпеці держави.
7. Зовнішні загрози економічній безпеці держави.
8. Основні складові економічної безпеки.
9. Пріоритети інвестиційного розвитку економіки.

10. Індикатори фінансової системи. Оцінка стану вітчизняної фінансової системи країни.
11. Світові продовольчі кризи та роль України у їх подоланні.
12. Сутність енергетичної безпеки та перспективи розвитку економіки України.
13. Пріоритети інноваційного розвитку економіки в короткостроковій перспективі.
14. Особливості взаємовідносин України з міжнародними валютними організаціями.
15. Сутність військово-економічної безпеки.
16. Сутність демографічної безпеки.
17. Сутність екологічної безпеки.
18. Економічна безпека підприємництва – системоутворюючий чинник національної економічної безпеки та економічного зростання держави.
19. Взаємообумовленість впливу категорій: економічна безпека підприємства, економічна безпека підприємництва, національна економічна безпека.
20. Завдання економічної безпеки підприємництва щодо забезпечення економічної безпеки держави та регіону.
21. Аналіз рівня економічної безпеки підприємництва України та рекомендації щодо першочергових заходів у напрямі її зміцнення.
22. Порівняльний аналіз рівня економічної безпеки підприємництва в Україні та інших країнах світу.
23. SWOT-аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища економічної безпеки підприємництва в Україні (регіоні).
24. Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємництва на макрорівні управління.
25. Аналіз вітчизняного нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємництва: переваги та недоліки.
26. Причини появи рейдерства в трансформаційних економіках.
27. Рейдерство та зловживання службовим становищем.
28. Неврегульованість відносин власності.
29. Удосконалення економіко-правових умов як шлях детінізації економіки.
30. Концептуальні засади економічної безпеки в контексті детінізації економіки.
31. Механізми та шляхи забезпечення економічної безпеки в умовах детінізації економіки.
32. Структурні та відтворювальні аспекти економічної безпеки в контексті детінізації економіки.
33. Основні критерії визначення пріоритетних напрямів детінізації економіки. Шляхи детінізації економіки України.
34. Передумови розроблення ефективної державної програми детінізації економічних відносин в Україні. Очікувані економічні наслідки детінізації економіки в Україні.

35. Методи оцінки обсягів тіньової економіки. Обсяг «тінізації» економіки України.
36. Структура тіньової економіки у наукових розробках вітчизняних та зарубіжних вчених.

6. Методи навчання

Аудиторні заняття проводяться у формі читання проблемно-евристичних лекцій; практичних занять, на яких здобувачі вищої освіти повинні якісно опрацювати новий матеріал на рівні вмінь і навичок, закріпити отримані теоретичні знання.

Практичне заняття є активною формою освітнього процесу, що передбачає обговорення під керівництвом викладача підготовлених здобувачами вищої освіти доповідей і повідомлень чи проблемного питання, участь здобувачі вищої освіти у дискусіях, виступи з доповненнями до відповідей колег. На практичних заняттях здобувачі вищої освіти розширюють, поглиблюють і зміцнюють набуті на лекціях і під час самостійної роботи знання, накопичують у пам'яті нові факти, положення, вчаться критично аналізувати документи і матеріали, набувають навиків публічних виступів, ведення полеміки, обстоювання власних поглядів, виробляють уміння користуватися науковою термінологією й поняттями.

Методика вивчення навчальної дисципліни в цілому передбачає впровадження педагогіки співробітництва, комунікативної культури, педагогічного спілкування викладачів зі здобувачами вищої освіти, їх професійної етики, навчання майбутніх фахівців умінню взаємодій з людьми, керуванню колективами.

Методика викладання також передбачає оптимальне співвідношення теоретичного і практичного навчання, що дозволяє отримати у встановлені терміни студентами глибоких теоретичних знань, практичних навичок і вмінь з даної дисципліни. Забезпечується впровадження в освітній процес найновіших досягнень юридичної та економічної науки, передового педагогічного досвіду.

Для цього використовується повний комплекс основних методів навчання: словесний, наочний і практичний. З метою інтенсифікації процесу навчання, вдосконалення контролю за засвоєнням матеріалу курсу використовуються як традиційні методи викладання (від простого до складного, індукції і дедукції, повторення, звернення, послідовність, взаємозв'язок, методу аналогій, прийому переліку, форм запитань-відповідей), так і впроваджуються програмоване навчання та програмований контроль знань, ділові ігри, контрольні завдання, розв'язання задач тощо. Удосконалення методики передбачає широке використання технічних засобів і активних форм навчання (лекцій-дискусій, ділових ігор, тестів різного рівня складності).

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

7.1. Контрольні питання, які виносяться на підсумковий контроль (залік).

1. Історія розвитку поняття економічної безпеки.
2. Об'єкти економічної безпеки особистості.
3. Система економічної безпеки підприємства.
4. Методи забезпечення економічної безпеки особистості.
5. Суб'єкти економічної небезпеки особистості.

6. Злочини, пов'язані з незаконним одержанням і розголошенням відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.
7. Ідентифікація об'єктів економічної безпеки.
8. Правила роботи з конфіденційною інформацією.
9. Внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці держави.
10. Критерії та індикатори економічної безпеки держави і їх порогові рівні.
11. Розбудова ринкових регуляторів економіки як спосіб забезпечення економічної безпеки держави.
12. Ефективність системи управління економікою як умова забезпечення економічної безпеки держави.
13. Соціальні аспекти економічної безпеки держави.
14. Трудоресурсні аспекти економічної безпеки держави.
15. Тінізація економіки як загроза економічній безпеці держави.
16. Воєнно-економічна безпека держави.
17. Чинники впливу на зовнішньоекономічну безпеку держави.
18. Економічна безпека особистості: сутність і об'єкт.
19. Сутність загроз і небезпек економічній життєдіяльності суб'єктів суспільства.
20. Класифікація економічних загроз і небезпек: ознаки, види, склад.
21. Поняття та предмет економічної безпеки.
22. Промислова розвідка та промисловий шпіонаж.
23. Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки.
24. Критерії та показники економічної небезпеки й безпеки та їх порогові значення.
25. Принципи функціонування системи економічної безпеки.
26. Сутність, роль, значення та місце економічної безпеки підприємства в структурі економічної безпеки держави.
27. Технологічні та функціональні дії щодо захисту від загроз економічної безпеки.
28. Етап оперативного оцінювання рівня економічної безпеки.
29. Елементи державної нормативно-правової бази захисту.
30. Міждержавна нормативно-правова база захисту.
31. Правове регулювання захисту конфіденційної інформації.
32. Правова основа відшкодування шкоди уповноваженими органами.
33. Загальна характеристика економічної безпеки регіону.
34. Основні принципи забезпечення економічної безпеки регіону.
35. Система індикаторів економічної безпеки регіону.
36. Основні критерії економічної безпеки регіону.
37. Кількісні показники економічної безпеки регіону.
38. Загрози економічній безпеці регіонів.
39. Основні складові регіональної економічної безпеки.
40. Соціальна складова регіональної економічної безпеки.
41. Соціальний захист як фактор економічної безпеки регіону.
42. Природно-ресурсна складова економічної безпеки регіону.
43. Організаційна підсистема економічної безпеки регіону.
44. Соціокультурна та політична підсистеми регіональної економічної безпеки.
45. Механізм забезпечення економічної безпеки в регіонах.
46. Шляхи забезпечення економічної безпеки регіону.

47. Еволюція теоретичних концепцій економічної безпеки держави.
48. Системоутворюючі складові економічної безпеки держави в сучасних умовах.
49. Загрози в економічній сфері: систематизація та характеристика впливу на стан національної безпеки.
50. Економічна безпека в контексті державної економічної політики.
51. Нормативно-правові засади економічної безпеки держави та напрями реформування законодавства.
52. Світовий досвід забезпечення економічної безпеки країни.
53. Стратегічні орієнтири забезпечення економічної безпеки України та механізм їх реалізації.
54. Стратегія економічної безпеки України як визначальна складова механізму забезпечення її національної безпеки.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи,

отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Студент (слухач), який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів вищої освіти, залікових книжках. **Присутність здобувачів вищої освіти на проведенні підсумкового контролю (екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамені), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів вищої освіти, становить – **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість балів (перед} \\ \text{підсумковим контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим контролем} \end{array}$$

Студент (слухач), який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії. Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Здобувачам вищої освіти, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Здобувачі вищої освіти, які не ліквідували

академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Університету. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Університету.

Критерії оцінювання результатів роботи здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*роботу на практичних заняттях, виконання самостійних навчальних та індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю. Кафедрою визначено такі вимоги до здобувачів вищої освіти щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної або індивідуальної роботи:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 3 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, вирішити контрольне завдання тощо.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

При формуванні системи критеріїв оцінювання якості навчання враховуються: 1) рівень знань; 2) навички самостійної роботи; 3) уміння застосувати знання на практиці.

Визначаючи рівень знань, слід брати до уваги:

- глибину і міцність знань;
- рівень мислення;
- вміння синтезувати знання по окремих темах;
- вміння складати розгорнутий план відповіді;
- давати точні формулювання;
- правильно користуватись понятійним апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);
- виконання навичок і прийоми виконання практичних завдань.

Навички самостійної роботи передбачають:

- навички пошуку необхідної літератури;
- орієнтацію в потоці інформації по обраній спеціальності;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи.

Уміння застосувати знання на практиці.

- реалізація на практичних заняттях.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за національною шкалою, в балах і за шкалою ECTS

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97 – 100	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
11	94-96			
10	90-93			

9	85 – 89	Добре ("зараховано")	В	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками
8	80-84			
7	75 – 79			„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
6	70 – 74	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками
5	65-69			
4	60 – 64			„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40–59	Незадовільно („не зараховано”)	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1–20			„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативна література

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Кодекс законів про працю в Україні : Закон України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
6. Про державну підтримку сільського господарства в Україні : Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
9. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
10. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року №2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
12. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
13. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
14. Про охоронну діяльність : Закон України від 22 березня 2012 року № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>.

Основна

15. Варналій З. С. Економічна безпека : Навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. К. : Знання, 2009. 647 с.
16. Економіка та економічна безпека держави. Теорія та практика : Монографічний навчальний посібник / С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько, П. Матішак, Я. Голоніч, П. Копінець, М. Мачкінова, М. Доброволська та ін. Ужгород : РІК-У, 2017. 388 с.
17. Економічна безпека : навчальний посібник / Користін О.Є. [та ін.] ; за ред. О.М. Джужі ; МОНУ. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність" ; Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
18. Економічна безпека : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського. К. : УБС НБУ, 2015. 467 с.

19. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Х. : Право, 2009. 312 с.
20. Економічна безпека України : монографія / [Федоренко В.Г., Грищенко І.М., Новікова О.Ф. та ін.]. К. : ТОВ "ДКС центр", 2017. 380 с.
21. Економічна безпека України : сутність і напрями забезпечення : моногр./ В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД. 1997- 144 с.
22. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
23. Живко З. Б., Пушак Я. Я. Поглинання та рейдерство в ринковій економіці : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 304 с.
24. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. А.І. Сухорукова. - К. : Нац. ін-т проблем міжпар. безпеки. 2003. – 64 с.
25. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : моногр. / за ред. В. М. Гейця. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
26. Мунтіян. В. Економічна безпека держави / В. Мунтіян. - К.: Вид-во КВІЦ. 1999. - 462 с.
27. Правове забезпечення фінансової безпеки України : монографія / В. Т. Білоус, О. О. Бригінець, О. В. Драган, Л. М. Касьяненко [та ін.] ; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 428 с.
28. Сазонов В. В. Визначення основних загроз економічній безпеці України як основа для вироблення заходів протидії економічній злочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. 2019. Вип. 58, т. 2. С. 156-159.
29. Семкова Л. В. Економічна безпека регіонів / Л. В. Семкова // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. - 2014. - Вип. 27. - С. 63-69. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ VPDTU_ek_2014_27_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2014_27_10).
30. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.
31. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. К. ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
32. Толуб'як В. С., Корольок Ю. Г. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 6. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1448>.

33. Управління фінансово-економічною безпекою : підручник / [В.О. Онищенко, Г.В. Козаченко, С.В. Онищенко, Т.М. Завора]; за заг. ред. В.О. Онищенка та Г.В. Козаченко. Полтава : ПолтНТУ, 2018. 530 с.
34. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів; Одеса : Фенікс, 2020. 224 с.

Допоміжна

35. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – Вип. 1(19). - Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01\(19\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01(19)/index.html).
36. Барановський О. І. Економічна безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. – К.: КНЕУ, 2004. – 759 с.
37. Бебик В. М., М'якушко Н. С. Соціальна політика і соціальна безпека в умовах формування інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 131. С. 360-364. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_131_96.
38. Бондар А. О. Світовий досвід державного управління економічною безпекою та його використання в Україні / А. О. Бондар. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2013. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_6_13.
39. Бреус С. Забезпечення економічної безпеки держави шляхом технологічної реструктуризації промисловості / С. Бреус // Стратегічна панорама. - 2007. - № 1. - С. 141-147.
40. Гбур З. В. Економічна безпека України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / З. В. Гбур // Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - № 2. - С. 97-101.
41. Гбур З. В. Структура забезпечення економічної безпеки України в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / З. В. Гбур // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 23. - С. 98-102.
42. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>.
43. Єрмошенко М. М. Основні засади підвищення фінансової безпеки держави / М. М. Єрмошенко // Економічна безпека України: проблеми та перспективи. (Матеріали круглого столу) // www.niss.gov.ua.
44. Ковальська Л. Л. Економічна безпека регіону: оцінка та механізми забезпечення / Л. Л. Ковальська, Л. В. Савош // Економічний форум. - 2014. - № 4. - С. 89-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_4_17.
45. Кравчук Н. Я. Економічна безпека: навч.-метод. посіб. / Н. Я. Кравчук, О. Я. Колісник, О. Ю. Мелих. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 277 с.

46. Майстро Р. Г. Напрями вдосконалення державного регулювання економічної безпеки України / Майстро Р. Г., Полозова Т. В. // Приазовський економічний вісник. – 2019. – Випуск 1(12). – С. 46-50.
47. Маковій Ю. Г. Роль державного регулювання розвитку енергетичної безпеки. *Наукові праці. Державне управління*. 2017. № 286. С. 107–110.
48. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення / Х. О. Мандзіновська // Наукові записки [Української академії друкарства]. - 2016. - № 2. - С. 159–166. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2016_2_20.
49. Мельниченко О. А. Теоретичні основи державно регулювання параметрів енергетичної безпеки. *Теорія та практика державного управління : збірник наукових праць*. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2017. № 2. С. 8-14.
50. Остудімов Б. А. Доктринальні джерела дослідження енергетичної безпеки. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Вип. 1 (93). 2021. С. 69-79. DOI: 10.33766/2524-0323.93.69-79.
51. Роговий. В. В. Економічна безпека України : Аналіт. доповідь / В. В. Роговий, А. Ю. Сменковський, І. Ф. Гнибіденко. С. М. Демченко. - К. : Апарат РНБОУ, 2006. - 271с.
52. Тарасенко О. Ю. Економічна безпека України: загрози та перспективи забезпечення / О. Ю. Тарасенко // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. - 2017. - № 1. - С. 184-187. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddma_2017_1_34.
53. Ткаленко С. І. Інвестиційна безпека в умовах глобалізації фінансових потоків / Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 282-292.
54. Целуйко О. І. Особливості державного регулювання фінансової безпеки, як фактора забезпечення національних інтересів держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 143–146. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.9.143.
55. Якимчук А. Ю., Кардаш О. Л., Постельжук О. П., Якимчук О. Ф. Оцінка показників соціальної безпеки України у контексті національної безпеки держави задля досягнення цілей сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 75–80. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.13-14.75.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.zakon.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.minfin.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства фінансів України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.
4. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства юстиції України.
5. <http://www.apu.com.ua> – офіційний сайт Аудиторської палати України.
6. <http://sfs.gov.ua> – офіційний сайт Державної фіскальної служби України.
7. <http://www.pfu.ua> – офіційний сайт Пенсійного фонду України.

8. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики.
9. <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт Національного банку України.
10. <http://www.mon.gov.ua> - офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
11. <http://www.nau.ua> - інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
12. <http://www.nbuv.gov.ua> – Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.